

УДК 334.012.82

Смітюх О. Ю.

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті викладено результати досліджень стосовно необхідності впровадження інвестиційно-інноваційної моделі розвитку України. Проаналізовано сучасний стан фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності. Розглянуто питання щодо здійснення інвестиційно-інноваційної політики держави у ринковому конкурентному середовищі. Проаналізовано світовий досвід інвестиційно-інноваційної діяльності. Доведено крайню необхідність інвестування інноваційної діяльності на сучасному етапі розвитку України. Розроблено рекомендації для ефективного використання інвестиційно-інноваційного потенціалу та стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств, враховуючи кроки держави в цьому напрямку.

Ключові слова: *інвестиційно-інноваційна діяльність, інвестування, інновації, інвестиційно-інноваційна модель розвитку.*

В статье изложены результаты исследований, которые касаются необходимости внедрения инвестиционно-инновационной модели развития Украины. Проведен анализ сегодняшнего состояния финансирования инвестиционно-инновационной деятельности. Рассмотрен вопрос, касающийся осуществления инвестиционно-инновационной политики государства в условиях рыночной конкурентной среды. Проведен анализ международного опыта осуществления инвестиционно-инновационной деятельности. Доказана крайняя необходимость инвестирования инновационной деятельности на настоящем этапе развития Украины. Разработаны рекомендации для эффективного использования инвестиционно-инновационного потенциала и стимулирования инвестиционно-инновационной деятельности предприятий, учитывая шаги государственной политики в этом направлении.

Ключевые слова: *инвестиционно-инновационной деятельность, инвестирование, инновации, инвестиционно-инновационная модель развития.*

In this article the results of researches are expounded in relation to the necessity of introduction of investment-innovative model of development of Ukraine. The present situation of financing of investment-innovative activity is analysed. The question concerning realization of investment-innovative policy of the state in the market competition environment is considered. The world experience of investment-innovative activity is analysed. The absolute necessity of investing of innovative activity is well-proven at present stage of development of Ukraine. Recommendations for the effective use of investment-innovative potential and stimulation of investment-innovative activity of enterprises are worked out.

Key words: investment-innovative activity, investment, innovations, investment-innovative model of development.

Постановка проблеми. Сьогодні, в час, коли світова економіка в цілому та національні економіки зокрема оговтуються від нещодавньої фінансової кризи, дуже актуальним стає питання перегляду ведення національного господарства, розумних та виважених кроків виведення національної економіки з кризи. Тому перехід економіки України на шлях інноваційних перетворень сьогодні є доречним, актуальним і логічним. За рахунок впровадження інвестиційно-інноваційної моделі розвитку України з'являється можливість значно підвищити конкурентоспроможність національної економіки та забезпечити її довгострокове зростання. Актуальність дослідження питань проведення інноваційних реформ зростає в зв'язку з тим, що українська економіка прагне до гідного й органічного входження у світове співтовариство.

Отже, активізація інвестиційно-інноваційної діяльності та впровадження інвестиційно-інноваційної моделі розвитку країни сьогодні є одним із основних факторів зростання економіки. Зважаючи на умови економічної кризи, розлад фінансово-кредитної системи, гостру напруженість суспільного життя та враховуючи брак вільних фінансових ресурсів, дослідження проблем такого напрямку діяльності і пошук шляхів їх вирішення є сьогодні досить актуальними.

Аналіз досліджень та публікацій. В Україні останнім часом проводиться велика кількість досліджень інвестиційно-інноваційної моделі розвитку. Зокрема С. Покропивним наводиться аналіз сучасного інноваційного потенціалу та системи управління інноваціями на різних рівнях [1]. М. Петрина, Ф. Федулina та М. Пашута проводять свої дослідження в напрямку НІС – національної інноваційної системи [2; 3]. М. Денисенко [4], В. Козик [5] в своїх працях аналізують інвестиційно-інноваційні процеси, що відбуваються в національній економіці, а також проблеми інноваційного розвитку вітчизняних суб'єктів. Вчені та дослідники проводять аналіз публікацій та праць західних вчених, присвячених аналізу динаміки та структури інвестицій та інновацій [6–9]. В окремих роботах висвітлені питання державного стимулювання інновацій-

них інвестицій у державах з різним ступенем розвитку [10; 11]. Проте дані дослідження та результати не є достатньо ґрунтовними і їх слід враховувати та застосовувати досить обережно, так як у цих дослідженнях не співставлено і не враховано різні шляхи розвитку самих країн та їх економік, їх специфіки, тобто те, що було втілено в Німеччині, не спрацює в українській економіці. Тому, слід ґрунтовно й системно проаналізувати ті чинники, які забезпечили швидкий перехід економік інших країн на інвестиційно-інноваційну модель розвитку, співставити різні фактори та чинники, що впливають позитивно або негативно на впровадження інвестиційно-інноваційної моделі в сучасних умовах нашої держави.

Мета статті. Дослідити основні проблеми та перспективи впровадження інвестиційно-інноваційної моделі розвитку в нашій державі.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах у час високих технологій та ноу-хау інвестори зацікавлені не лише простим вкладанням коштів. Більш прогресивним для них є вкладання інвестицій в інновації. Сьогодні це є більш привабливим і має більший потенціал розвитку. В результаті здійснення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємство на якісно новому рівні оновлює основні виробничі фонди, створює додаткові фінансові ресурси для подальшого розвитку, має можливість економити трудові та матеріально-сировинні ресурси і виробляє продукцію з якіснішими характеристиками. Все це є передумовою для формування інноваційного потенціалу підприємства, що в майбутньому має забезпечити інвестору гарантований високий дохід. В той же час вітчизняна практика свідчить, що інноваційною діяльністю займається незначна кількість промислових підприємств – їх частка у 2010 р. становила 12,8% [12].

Забезпечення динамічного розвитку підприємств в Україні, зміцнення та підвищення їх конкурентоспроможності на вітчизняному й зарубіжному ринках потребує значних інвестицій, спрямованих на впровадження інновацій, проведення технічного й технологічного оновлення виробництва.

З кожним роком в Україні збільшується потік інвестицій із закордону. Так, на 1 січня 2011 року сума інвестицій в економіку України ста-

новить 44708 млн. дол. США. Простежити динаміку збільшення вкладених інвестицій в Україну можна з нижченаведеного рис. 1 [12].

Рис. 1. Прямі іноземні інвестиції в Україну (на початок року; млн. дол. США).

*Джерело: Держкомстат України: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Що стосується розподілу інвестицій за країнами-інвесторами, то проаналізувавши дані за останні роки, можна сказати, що список основ-

них країн-інвесторів не змінився, змінилися лише суми інвестування в сторону збільшення (табл. 1) [12].

Таблиця 1.

Обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну за основними країнами-інвесторами (млн. дол. США).

Усього	Обсяги прямих інвестицій на 01.01.2011 (млн.дол. США)	У % до підсумку
	44708	100
у тому числі:		
Кіпр	9914,6	22,2
Німеччина	7076,9	15,8
Нідерланди	4707,8	10,5
Російська Федерація	3402,8	7,6
Австрія	2658,2	5,9
Франція	2367,1	5,3
Сполучене Королівство	2298,8	5,1
Швеція	1729,9	3,9
Віргінські Острови, Британські	1460,8	3,3
Сполучені Штати Америки	1192,4	2,7
Італія	982,4	2,2
Польща	935,8	2,1
Швейцарія	859,4	1,9
Інші країни	5121,1	11,5

*Джерело: Держкомстат України: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Таким чином, слід звернути увагу на той факт, що інвестиції з Кіпру, в більшості випадків можна розглядати як іноземні інвестиції лише по формальних ознаках, так як більшість компаній – компанії з українськими бенефіціарами. Тому такі капіталовкладення Кіпру можна

лише умовно назвати іноземними інвестиціями.

Досвід розвинених країн свідчить, що ефективними є такі інноваційні структури, як технопарки, технополіси, інноваційні бізнес-інкубатори, наукові та науково-технологічні центри, які спеціалізуються на створенні сприя-

тливих умов для ефективної діяльності малих інноваційних підприємств, що реалізують оригінальні науково-технічні ідеї. Основне призначення таких структур – сприяння малим інноваційним підприємствам через надання їм у тимчасове користування виробничих площ, матеріально-технічної бази, інформаційних мереж, забезпечення дослідними приладами і устаткуванням та надання консультативної допомоги з широкого кола науково-технологічних, економічних і правових питань.

В нашій країні сфера об'єктів специфічної інфраструктури інноваційної діяльності не демонструє високих темпів розвитку. Технопарки України практично єдині на сьогодні ефективно діючі механізми, які забезпечують зв'язок науки з виробництвом і надають комплекс інфраструктурних послуг за рахунок спеціального режиму виконання інноваційних проектів. Проте їх кількість не відповідає умовам інноваційної стратегії розвитку економіки. Інфраструктура з фінансового забезпечення інноваційних проектів є важливою складовою для розвитку інноваційної діяльності в сучасних умовах. Найбільш поширеною формою такої інноваційної діяльності є венчурний бізнес. Він виконує важливу роль у здійсненні інноваційної діяльності, сприяючи впровадженню у виробництво найновіших досягнень науково-технічного прогресу, та зводячи до мінімуму фінансові ризики окремих інвесторів.

Інвестиційний клімат в Україні як і раніше залишає бажати кращого. Крім того, хотілося б зазначити, що доки не будуть очевидними позитивні наслідки реформ, проведених українським урядом, а також не буде створено реальних умов для інвесторів з точки зору безпеки бізнесу, податкового обліку, регуляторної політики та інших речей, не слід чекати великого обсягу інвестицій під інноваційні проекти.

На нашу думку, з метою створення і ефективного використання потенціалу інвестиційно-інноваційного розвитку економіки України, необхідно сформувати систему ефективного стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств, а саме:

- забезпечити простоту і прозору законодавчу базу; скасувати закони і постанови, що дублюють один одного в сфері інвестування та інноваційної діяльності;
- розробити систему стимулювання інвестицій в інноваційну сферу економіки та заохочення іноземних інвесторів інвестувати в пріоритетні галузі української економіки;
- відновити кредитування як основних галузей економіки України, так і тих секторів, що орієнтовані переважно на національний ринок і ефективність діяльності яких суттєво

залежить від обсягів кредитування;

- надати податкові пільги під інноваційні проекти;
- надати спеціальні пільги для здійснення інвестиційно-інноваційної діяльності в депресивних регіонах;
- забезпечити розвиток сучасної мережі інноваційної інфраструктури.

Щоб уникнути «розпорошення» інвестицій, необхідно втілювати в життя виважені державні інвестиційно-виробничі програми і проекти, впровадження яких стане вирішальним для покращення фінансово-економічної ситуації в Україні.

На думку Першого віце-прем'єр-міністра України – Міністра економічного розвитку і торгівлі України Андрія Клюєва, наша держава має перейти на інноваційний шлях розвитку. Підтвердженням цього є його виступ на засіданні Кабінету Міністрів 2 лютого 2011 року. Проте, здійснити це буде не так просто, адже інноваційна активність підприємств залишається низькою. На українських підприємствах має місце технічна та технологічна відсталість, значне фізичне та моральне зношення основних фондів, низький рівень використання виробничих потужностей, висока енерго- та ресурсоемність, відсутність або низький рівень інноваційної діяльності. Відсутність прогресу в освоєнні та впровадженні новітніх технологій спричинило глибоку структурну кризу та падіння виробництва. Ступінь спрацювання основних засобів виробництва перевищив 60%, на транспорті – 84%, що зумовлює основні чинники депресивного стану економіки [13].

Недооцінка ролі інновацій та науково-технічного забезпечення призвела до того, що навіть крупні корпорації, що мали ресурси для реінвестицій, не встигли завершити модернізацію виробничих потужностей експортно-орієнтованих галузей за новітніми технологіями. Це обумовило значне руйнування не тільки промислового, а й наукового потенціалу і, відповідно, – загострення соціальних проблем.

Для подолання технологічного відставання держава має визначити свій технологічний профіль, що забезпечить конкурентні переваги української продукції на світовому ринку і перехід на інноваційну модель розвитку. Для переходу на таку модель необхідно забезпечити визнання провідної ролі науково-технічної та освітньої сфер у суспільному розвитку в умовах відкритої ринкової економіки, шляхом здійснення державної підтримки проектів інноваційного характеру.

Отже, з цією метою важливо вдосконалювати регуляторну політику, запроваджувати для

підприємництва стимулює, адекватні рівню цього завдання, в тому числі для малого і середнього бізнесу, сприяти комерціалізації науково-технічних досліджень і впровадження їх результатів у виробництво – тобто має бути забезпечено постійний зв'язок науки з інноваційним ринком та з виробництвом, якщо ми хочемо розвивати економіку на власній технологічній базі.

Необхідно зазначити, що за умов відсутності вітчизняних розробок необхідно забезпечити трансфер технологій, водночас, ці технології мають бути лише сучасними, новітніми і прогресивними.

Зазначені пріоритети спрямовані на підвищення технологічного рівня виробництва шляхом ліквідації застарілого обладнання та введення в дію нових сучасних виробничих потужностей. Це забезпечить підтримку конкурентних позицій українських компаній на міжнародних ринках і одночасно стане запорукою стабільного розвитку реального сектору економіки.

Акцентуючи увагу на необхідності розвитку науки та інновацій, слід зазначити, що Уряд планує реалізувати Програму економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава». Відповідно до програми реформи будуть здійснюватися у два етапи. На першому етапі (2011–2012 роки) основним завданням Уряду буде створення інституціональних і економічних засад для активізації інноваційної діяльності в подальшому. На другому етапі (2013–2015 роки) Уряд забезпечить ефективне впровадження вітчизняних розробок на основі створених нових механізмів, що має привести до збільшення частки промислових підприємств (від 12 до 25% загальної кількості), які займаються інноваційною діяльністю. Фіскальна політика буде зосереджена на поліпшенні інвестиційного клімату та реалізації програм інвестиційного кредитування пріоритетних галузей економіки.

Запропоновані у програмі заходи мають відновити роль кредитних ресурсів у фінансуванні інвестицій шляхом поступового підвищення стійкості фінансової системи, підтримки ліквідності, збільшенню депозитів у банківській системі.

У 2011 році мають бути зроблені серйозні кроки щодо переведення зазначених питань у практичну площину, зокрема, планується провести конкурсний відбір інвестиційно-інноваційних проектів, який відбуватиметься з урахуванням наступних критеріїв:

- 1) відповідність пріоритетним напрямкам;
- 2) спрямування інвестицій у сферу виробництва з високим технологічним рівнем не нижче V–VI технологічних укладів;

- 3) окупність інвестицій;
- 4) імпортозаміщення;
- 5) підвищення енергоефективності та ресурсозбереження;
- 6) зменшення викидів парникових газів та забруднення довкілля;
- 7) високий ступінь готовності об'єктів інвестування;
- 8) залучення капіталу переважно з не бюджетних джерел;
- 9) сприяння розвитку інших галузей вітчизняного виробництва;
- 10) створення нових робочих місць [13].

З метою оцінки проектів щодо відповідності цим критеріям буде здійснюватися їх експертиза. Відповідно до протоколу № 1 засідання Кабінету Міністрів України від 5 січня 2011 року Міністерством економіки разом із центральними та місцевими органами виконавчої влади підготовлено перелік інвестиційних проектів інноваційного характеру для започаткування або продовження їх реалізації у поточному 2011 році. Так, всього надійшло понад 250 проектів загальною вартістю 430 млрд. гривень. В результаті первинного відбору за наведеними у проекті програми критеріями до орієнтовного переліку включено 163 таких проекти на суму 368 млрд. гривень [13]. Переважна більшість проектів припадає на розвиток паливно-енергетичного комплексу, зокрема, електроенергетику – модернізацію ТЕС, будівництво нових атомних енергоблоків, використання альтернативних джерел енергії та розвиток електромереж; реконструкцію нафто- та газотранспортної системи. Суттєву увагу приділено проектам з розвитку інфраструктури – будівництву та реконструкції автодоріг загальнодержавного значення, що за вартістю становить 16% від загальної суми інвестицій у даному переліку. По металургії, хімічній промисловості, вугледобуванню, видобуванню нафти і газу тощо проекти складають більше 12% від загальної суми інвестицій. Проекти з розвитку машинобудування складають лише 5% від вартості усього пакету.

В сільському господарстві передбачається створення нових та модернізація діючих потужностей з виробництва, переробки та зберігання сільськогосподарської продукції, оновлення парку сільськогосподарської техніки, будівництва тваринницьких комплексів тощо. Це – близько 3% загальної вартості усіх проектів.

Є також проекти соціальної спрямованості, це, зокрема, національні проекти: «Якісна вода», «Відкритий світ», «Олімпійська надія–2022» та «Нове життя» загальною сумою інвестицій в 34 млрд. грн. (або 9% усього пакету).

Виконання програми буде початком ство-

рення системи інвестиційного проектування на інноваційній основі. Це сприятиме не лише досягненню основних показників розвитку економіки України на 2011 рік, а і створенню умов для суттєвого прискорення її зростання у майбутньому.

Висновки. Отже, підсумовуючи викладене, можна сказати, що з метою активізації переходу економіки на модель інвестиційно-інноваційного розвитку необхідно вжити низку системних виважених заходів, спрямованих на приведення системи державного управління у відповідність до вимог саме такої моделі економічного зростання. Ключове значення для досягнення цієї мети має створення механізмів реальної взаємодії владних структур з науковим співтовариством, кардинальна зміна характеру взаємовідносин влади і науки, посилення реального впливу наукової громадськості на формування і реалізацію державної науково-технологічної та інноваційної політики.

Крім цього необхідно забезпечити просту і прозору законодавчу базу; розробити систему стимулювання інвестицій в інноваційну сферу економіки та заохочення іноземних інвесторів; відновити кредитування як основних галузей економіки України, так і тих секторів, що орієнтовані переважно на національний ринок; надати податкові пільги для здійснення інвестиційно-інноваційної діяльності в депресивних регіонах; посилити роль небанківських фінансово-кредитних установ; максимально ефективно використовувати технопарки, технополіси, інноваційні бізнес-інкубатори, наукові та науково-технологічні центри.

З метою збільшення надходжень інвестицій, Уряду необхідно продемонструвати світовій інвестиційній спільноті відносно стабільність національної валюти, низький рівень дефіциту бюджету (4–5%) і упевнені темпи зростання ВВП (4,5–5%). Якщо ми хочемо залучити максимально можливий капітал, потрібно створювати такі умови, які зможуть зацікавити масового інвестора. У зв'язку з цим Уряду необхідно вжити заходів щодо реалізації Програми економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне су-

спільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава». Розв'язання проблем розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні створить умови для збільшення кількості нових робочих місць та підвищення технологічного рівня існуючих, зміни галузевої структури господарювання на користь інноваційних виробництв, забезпечить стабільне економічне зростання та перехід до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Покропивний С. Інноваційний менеджмент в ринковій системі господарювання / С. Покропивний // Економіка України. – 2005. – № 2. – С. 34–38.
2. Петрина М. Базові умови створення інноваційної моделі розвитку економіки України / М. Петрина // Економіка України. – 2006. – № 8. – С. 35–40.
3. Федулова Л. Розвиток національної інноваційної системи України / Л. Федулова, М. Пашута // Економіка України. – 2005. – № 4. – С. 35–47.
4. Провайдинг інновацій : підручник / за ред. М. П. Денисенка. – К. : Професіонал, 2008. – 448 с.
5. Козик В. В. Можливості та проблеми формування інноваційних структур / В. В. Козик // Регіональна економіка. – 2005. – № 1. – С. 195–202.
6. Естрєцова О. І. Організація та функціонування спільних підприємств в Україні / О. І. Естрєцова. – К. : КНЕУ, 1997. – 100 с.
7. Мельник В. В. Міжнародна інвестиційна діяльність / В. В. Мельник, В. В. Козюк. – Тернопіль : Карт-Бланш, 2003. – 249 с.
8. Основи інвестиційно-інноваційної діяльності / за ред. В. Г. Федоренко. – К. : Алерта, 2004. – 431 с.
9. Губський Б. В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі / Б. В. Губський. – К. : Наукова думка, 1998. – 386 с.
10. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / за ред. Л. І. Федулової. – К. : Основа, 2005. – 552 с.
11. Роль держави у довгостроковому економічному зростанні / за ред. Б. Є. Кваснюка. – Харків : Форт, 2003. – 424 с.
12. Офіційний сайт Держкомстату України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
13. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/>.